

Boječi otrok.

Ivko je bil mnogo boječ deček. Noben človek bi ga ne bil mogel pregovoriti, da bi šel po noči sam, niti ne v kak najbližji kot hiže. Oče si je zelo prizadeval, da bi mu odpravil ta prazni strah. „Poglédi vselej na tanko ter se uveri, da nič nij, kar te straši,“ tako mu je rekel uže stokrat, a vse zamán; Ivko je ostal Ivko. Necega dné z večera ga oče pošlje v zadnjo sobo, da prinese klešče s police, ker je bilo treba izdreti gvozdz iz klopí, ob katerega se je bila mati uže često zadela in si obleko raztergala. — Ivko gré, a v tem hipu zopet odskoči ter zavpije, da je vsem po ušesih zazvenélo.

„Oče! oče! pojdi gledat; strahovi so v sobi na soséku (omari)!“ — Oče vzame v to roko svečo, z óno prime Ivka ter ga s soboj vleče. A jedva stopita v sobo, takój se pokaže, kakšni so ti strahovi. Dekla je bila okolo soséka obe-sila nekoliko brisáč, da bi se po noči hitreje posušile. Okno je bilo odper-to. Ko Ivko duri odpre, začele so brisače od propúha gibati, kakor da so žive. Smeh uide Ivku in sram ga je bilo, da se je tega ustrašil. Odsihdob si je stra-hove vselej bolj ogledal.

Barbika Höchtl.

Perún.

Perún je bil starim Slovanom velik bog, dokler so živeli še v poganstvu. Z njim so si vobraževali nebeski ogenj ali blisk ter ga po božje čestili. Da so ga imeli tudi Slovenci, to še zdaj svedoči jezik, namreč peruníka nam je cvet, nemški imenovan Schwertlilie, ter po Štírskem živé ljudje, ki jim je Perún pri-mek. A kadar so se naši pradedje pokerstili, odvergli so vse kumírje (malike) in z njimi tudi silnega Perúna.

Kako se je temu siromaku tedáj tesno godilo, pripoveduje slovanska stara zgodovina. Tam čítamo o ruskem vélicem knezu Vladimíru, da iz početka tudi pogán bivši pozneje prime kerst, in pride v svoj stolni grad (mesto) Kíjev. Kakor je tam, ukaže kumírje pométati na zemljo, té na drobno sesékati, druge ognju dati, a Perúna privezati konju za hvost (rep) in vléči z berda nizdolu v reko Dnéper; še dvanajst mož pristavi, da bi ga topli s palicami. Tako je padla stara slava temu bogu, kateremu je bil poganski Vladimír poprej nov srebrogláv kip dal postaviti na svetem berdu blizu knežjega dvora. Ko je bil vlečen k Dnépru, plakali so njegovi neverni ljudje, kajti še nijso bili prijeli svetega kerščenja. Privlekši veržejo Perúna v Dnéper vodo. Pristavi jim Vladimír: „če kje pride h kraju, to ga odrivájte od brega, dokler ne preíde pragov dnéperskih; tam ga ostavíte.“ A oni so storili povelje. Kakor ga spusté po vodi, Perún priplóve zopet k bregu (nij odhajal rad), a mož ga odrine z drogom, „tí,“ reče, „Peruníšče, dosti si jedel in pil, a zdaj poplóvi proč!“ Kadar preplóve dneper-ske prage, izverže ga veter na suho, kjer je obležal in segníl. Ta kraj se je potlej imenoval Perúnj breg.

K o v a š t v o.

Kovač je prost rokodelce, kateri s kládívom na terdem nakovalu dela — kuje; posebno imenujemo kovača tistega, kateri vozovom dela okove in konje podkáva. A vsem ostalim rokodelcem, kateri imajo sè železom posel, pridévamo

Volk. (Canis lupus.)

taka imena, kakoršna njih delo najbolj označajo. Tako zovemo žrebljárja ónega, ki žreblje dela; kotlárja, ki kotle kuje; orožárja, ki orožje, nožárja, ki nože, ključáničarja, ki ključánice nareja i. t. d. Samokovnik (fužinski kovač) zveršuje največje in najtežje stvari: nákovala, kotve (mačke) ladijam ali korabljem itd. Namesto navadnega mu služi velikánsko kládivo, katero voda goni, da zatorej samo kuje brez njegovih rok, zaradi česar tako napravo Slovan samokòv imenuje. Kovači, žrebljárji, ključáničarji in orožárji železo kujó z manjšimi ročnimi kládivi. Orožárjev je kar dlje tem menj, ker zdaj orožje največ delajo tovarnice.

Kovač si železo kupuje od železnínarja. Železno plêsmo (šino), katero potem razkuje na raznovrstne stvari, prvič preseka z razsekáčem na več manjših kosov. Ako n. pr. hoče kola okovati, odseka od železnega plêsma toliko železa, kolikor mu ga je treba v okove na kolesih. Potem železo v ognji razbéli z mehom, ter postavi na svoje nákovalo, kjer je često po več kovaških pomagačev po taktu kuje s kládivi, po 11 do po 16 kilogramov težkimi. Železo se tanjša in tanjša, da se napósled prestóri v šibák obroč. Ko je kolesno opasilo gotovo, tedaj se s prebijáčem na več krajih žrebljem prebijó skvóžnjice (luknjice), da se železni obroč h kolesu prikuje.

Kovač dela v kovačnici, kjer ima obilo orodja, a največ klešč, s katerimi železo v ognji derží, da se ne opeče. Tudi rabi mnogo kladiv razne velikosti, da ž njimi tolče.

Kotlarje štejemo tudi h kovačem. Oni od rumene medí in bakra delajo raznovrstno posodje: kotle in kotlíče, sklede, skóvrade (ponve), verče, raznovrstne ceví i. t. d. Kotlarji tudi hiže in zvonike pokrivajo z bakrom.

Kotlarji v tovarnicah kupujejo méd in baker, njim uže nalašč pripravljen, rekše tenko razblínjen, ter ga potlej v posebne stvari še po svojem načinu pripravljajo. Treba da vsako posodo še poprej od znotraj pocínijo, predno jo prodadá, ker drugače bi vse take posode ne bile samo kvarne (škodljive) zdravju, nego tudi jako opasne življenju.

Klepárji ob kositru in rumenej pločevíni narejajo raznò katero hižno ter kuhinjsko posodje, ceví i. t. d. Oni navadno delajo, kakor kotlarji, ter jim rabi malo ne isto orodje. Tudi ti hiže in zvonike pokrivajo sè železno pločevíno.

Nožárji gotové nože ob železu. V starih časih so ljudje rezali z noži od kamena, ali da bolje rečemo: namesto nožev so rabili ostro kamenje in skoljke. Stari Gali, Rimljani in Gerci so uže poznali nože, a nijso z njimi rezali pri mizi, ker je tedaj bila navada, uže razrezane in razdrobljene jedí na mizo nositi. Pri obedu nij zatorej bilo družega treba, nego jedí s persti devati v usta. V 13., 14. in 15. veku so jeli rabiti nože tudi pri jedí ter uže takój v tistem času nahajamo več verst nožev v Angličánskej, Francoskej in Nemškej zemlji, tudi uže pri nas. Vilice so izuméli v 15. veku in prvi so je Lahi rabili. Nožarji delajo nože na drobno, a na debelo se gotové v posebnih tovarnicah, izmej katerih je najimenitnejša agličánska v Scheffieldu. Perva britev je bila narejena 1638. leta, prvi peresni nožič 1650. l., a prvi mizni nož in vilice 1798. l.

Ključáničarji ne gotové ob železu samo ključánice in ključev, nego tudi razne druge stvari: mline za kavo, okóve, verige, rešetka i. t. d. Homer pripoveduje, da so uže v starih časih poznali ključánice in zapore. Lakedemonci so izuméli ključe, katere so pozneje Rimljani in Gerci doveršili. Perve umételjne

ključanice je izmislil Ivan Ehemann v Norimbergu 1540. leta; potem so Francozi in Angličani izumeli raznoverstne žabnice (obešalne ključanice) in jako umeteljne spróžnice. Ključaničarji novejšje dobe so v tej stvári uže zeló zeló napredovali. Komu niso znane umeteljne ključanice železnih blagajnic? — Mi Slovenci imamo verlih nožárjev, katerih zdelki so bili na razstavah javno priznani. V Ljubljani sluje Nikolaj Hofmann.

Tudi ključaničarji z ognjem zdelujejo železo. Treba jim je meha, raznoverstnih klešč, kládív, pil, prebijáčev, dlet, presekačev i. t. d. Kovíne zdelovati so ljudje znali uže v starodavnih časih. Mnogo je še drugih rokodelcev, ki zdelujejo kovíne. Taki rokodelci so: srebrárji, zlatárji, zvonárji, orožárji, kositrarji ali cinarji.

Zvonárji lijó zvonove od zvonovíne, katera ima v sebi 3 do 5 delov bakra in jeden del kositra (čistca). Uže v prvih časih so imeli po jutrovih deželan majhene zvonce. Egipčani so je rabili v nekako godbo ob slovesnostih in plesih; Hebrejci so s takimi zvončki lepšali svojo obleko, a Rimljani so z njimi dajali znamenje, kadar so hoteli kak zbor sklicati. Namesto denašnjih velških zvonov so jim rabili bakréni kotli, po katerih so s kladivcem ali s čim drugim tolkli. Perve cerkvene zvonove je v začetku petega veka uvédel škof Pavlin v mestu Noli blizu Vezuva na Laškej zemlji. Do 12. veka so zvonove rabili vedno samo v zvonjenje; a ko so v tem veku izumeli ure na zvonikih, upotrebjeváli so zvonove tudi takim uram.

Najimenitnejši zvonovi so v teh mestih: zvon sv. Štefana v Dunajskem mestu, z jarmom vred 28.787 kilogramov težák; največji zvon je v Pekingu na Kitajskem, 67.207 kilogramov težák; a na Ruskem je največji v Moskví, do 1000 centov ali 56.006 kilogramov težák, imenovan „boljšoj“ (véliki); treba je 24 ljudj, da mogó z njim zvoniti.

Kositrarji so imeli v prejšnjih časih mnogo več dela, nego-li zdaj. Nij je bilo hiže, v katerej bi se ne bila našla kositréna posoda. Gerkom in Rimljanom je bilo mizno ter tudi vse pitno posodje od kositra. A kadar so izumeli porcelan, od tedaj je kositrénih posod tako menj in menj, da je zdaj uže malo kje vidimo.

Orožárji gotové raznoverstno orodje drugim rokodelcem, n. pr. dleta, klešče, i. t. d., a delajo tudi kolomére (cirklje), ki je kupujejo risarji, da jim rabijo v risanji.

Orožárji se v nekterih zdelkih približavajo ključaničarjem, a v drugih zopet strojetvorcem.

Prirodopisno-natoroznansko polje.

V o l k.

(S podobo.)

Volk (Canis lupus) je podoben psu a večji od njega, dasitudi se dobodo psi, kateri so malo ne toliki ter tako močni, da bi človek mislil, volkóvi so.

Volk je navadno dolg nekaj nad 1 meter, rumenkasto-siv in černo-lisast. Iz očj mu gleda lokávost (zvijačnost) in poníglavost. Neizrečeno je samogolten, vedno bi žerl; a vse nič ne pomaga, zmirom je lačen ter suh, kakor terlica. Poleg vsega tega je vendar krepak in močan, da-si je videti ves terhel in medel.